

Anna Wójtowicz-Dawid*

Czy zawsze można powoływać się na bezpośredni skutek przepisów dyrektywy?

1. Wstęp

Rozwój życia gospodarczego niesie za sobą powstawanie całego wachlarza sytuacji faktycznych, do których podmioty stosują odpowiednie przepisy prawa krajowego. Coraz częściej dla przeprowadzenia prawidłowej wykładni prawa, czy też dochodzenia uprawnień podmioty odwołują się do dyrektyw.

Przedmiotem niniejszej publikacji będzie przedstawienie, czym jest dyrektywa, jakie miejsce zajmuje w systemie prawa Unii Europejskiej, a w dalszej kolejności jaką rolę spełniają dyrektywy w systemie prawa polskiego. Wybór problematyki nie jest przypadkowy. Opiera się na zaobserwowanym

odwoływaniu się do regulacji dyrektyw, i przywoływaniu w konkretnych przypadkach przepisy dyrektyw, wskazując na ich bezpośredni skutek pomimo braku podstawy prawnej do takiego działania. Stąd też celem niniejszej publikacji jest wskazanie zasad związanych z prawidłowym powoływaniem się na bezpośredni skutek regulacji prawnych zawartych w dyrektywach.

* Autorka jest wykładowcą w Katedrze Prawa Administracyjnego Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania oraz pracownikiem Sekcji Prawnej WSiLiZ.

Aby można mówić o dyrektywie oraz jej roli w systemie prawa wspólnotowego, należy w pierwszej kolejności określić, czym jest prawo wspólnotowe.

Na wstępie należy zaznaczyć, iż w doktrynie istnieje spór co do charakteru prawa wspólnotowego. Można w tym zakresie wyróżnić trzy główne teorie:

- 1) według pierwszej, prawo wspólnotowe jest systemem usytuowanym pomiędzy prawem międzynarodowym a prawem krajowym;
- 2) według drugiej prawo wspólnotowe jest częścią prawa międzynarodowego (są to tzw. tradycjoniści);
- 3) według trzeciej prawo wspólnotowe posiada cechy prawa międzynarodowego, jak również prawa wewnętrznego - konstytucyjnego (są to tzw. autonomiści).

Niezależnie od przyjętej koncepcji charakteru prawa wspólnotowego, kwestią bezsporną jest podział prawa wspólnotowego na:

- a) prawo pierwotne – prawo stworzone przez kraje członkowskie w drodze umowy międzynarodowej, zajmujące najwyższe miejsce w hierarchii przepisów prawa wspólnotowego;
- b) prawo pochodne – stanowione przez organy Wspólnoty na podstawie oraz w granicach prawa wspólnotowego pierwotnego.

Generalnie prawo wspólnotowe jest systemem prawnym uporządkowanym ze względu na określone kryteria. Ponadto, należy wskazać, iż jest to dość swoisty system prawa, ponieważ jest on odrębny od klasycznego prawa międzynarodowego, jak i prawa

wewnętrznego państw członkowskich, będąc jednocześnie ściśle z nimi związany¹.

Prawo wspólnotowe charakteryzowane jest jako prawo ponadnarodowe, czy też ponadpaństwowe, ze względu na ukształtowanie stosunków prawnych pomiędzy państwami członkowskimi Wspólnoty Europejskiej, jak również poszczególnymi instytucjami, czy też organami Wspólnoty Europejskiej. Ważnym aspektem prawa wspólnotowego jest działalność ustawodawcza organów Unii Europejskiej, czyli moc ustanawiania aktów prawnych wiążących państwa członkowskie, jak również posiadanie uprawnień związanych z nadzorowaniem ich wykonania. Ponadto normy prawa wspólnotowego mogą nakładać obowiązki i przyznawać obywatelom państw członkowskich uprawnienia, pozwalając jednocześnie dochodzić ich ochrony przed sądami krajowymi².

„Prawo wspólnotowe nie jest prawem egzotycznym, lecz prawem którego aksjologiczne i normatywne podstawy tkwią głęboko w europejskiej tradycji prawnej. Mimo to wykształciło ono swoje własne zasady i reguły które muszą być bezwzględnie respektowane w procesie stosowania prawa przez sądy”³.

2. Co to jest dyrektywa? Cechy dyrektyw

Wychodząc od znaczenia słowa „dyrektywa”, należy za Słownikiem wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych Władysława Ko-

¹ A. Wróbel, *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, Zakamycze 2005, s. 23.

² Tamże, s. 23-24.

³ Tamże, s. 22.

palińskiego podać, iż jest to „wskazówka działania, wytyczna, zalecenie”⁴.

Patrząc na pojęcie „dyrektywy” z perspektywy prawa wspólnotowego, należy wskazać, iż jest to akt prawny Wspólnoty Europejskiej, nie mający swojego odpowiednika w prawie krajowym państw członkowskich⁵. W protokole o stosowaniu zasady subsydiarności i proporcjonalności (stanowi on załącznik do Traktatu Wspólnot Europejskich wprowadzony przez Traktat Amsterdamski) przewidziano, iż w sytuacji gdy pojawi się konieczność wyboru pomiędzy dyrektywą a rozporządzeniem, preferowaną formą aktu prawnego prawa wspólnotowego jest dyrektywa. Przyjęcie takiego rozwiązania jest odzwierciedleniem znaczenia dyrektywy w systemie aktów prawa wspólnotowego.

W praktyce rozporządzenie to instrument unifikacji prawa europejskiego, zaś celem dyrektywy jest harmonizacja praw narodowych⁶.

Dyrektywy, podobnie jak i rozporządzenia nie mogą być kierowane do innych państw jak tylko i wyłącznie państwa członkowskie⁷.

⁴ Wł. Kopalinski, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, <http://www.slownik-online.pl/kopalinski>.

⁵ Por. B. Kurcz, *Dyrektywy Wspólnoty Europejskiej i ich implementacja do prawa krajowego*, Zakamycze 2004, passim; A. Wróbel, *Stosowanie prawa...*, s. 51; A. Kalisz, *Wykładnia i stosowanie prawa wspólnotowego*, Oficyna Wolters Kluwer, Warszawa 2007, s. 25; H.P. Ipsen, *Europäisches Gemeinschaftsrecht*, Tübingen 1972, s. 458.

⁶ J. Weindl, *Europäische Gemeinschaftsrecht, Institutionelles System, Binnenmarkt sowie Wirtschafts- und Währungsunion auf der Grundlage des Maastrichter Vertrages*, München 1994, s. 64, H.P. Ipsen, *Europäisches Gemeinschaftsrecht...*, s. 455.

⁷ S. Prechal, *Directives in European Community Law. A Study of Directives and Their Enforcement in National Courts*, Clarendon Press, Oxford 1995, s. 61.

Art. 249 ust. 3 Traktatu Wspólnot Europejskich podaje definicję dyrektywy, określając ją jako akt prawny organów Wspólnoty, który łącznie spełnia następujące przesłanki:

- 1) adresatem dyrektywy są państwa członkowskie,
- 2) jego adresaci są związani w zakresie wskazanych w nim celów,
- 3) pozostawia organom państwa członkowskiego swobodę w doborze form jak i metod związanych z realizacją celów.

Należy, już na podstawie definicji legalnej podanej przez obowiązujący system prawa wskazać ograniczoną moc wiążącą dyrektywy. Ze wskazanej definicji wydzielić można płaszczyzny wspomnianego ograniczenia:

- 1) podmiotową – wiąże tylko i wyłącznie państwa członkowskie do których jest adresowana
- 2) przedmiotową – wiąże państwa członkowskie tylko i wyłącznie w zakresie celów (rezultatów).

Wskazane powyżej ograniczenia, są jednocześnie cechami identyfikującymi dyrektywę i odróżniającymi ją od innych aktów prawnych Wspólnot Europejskich. Skoro więc są to elementy istotne, przyglądnijmy się im dokładniej.

Pierwszą cechą dyrektywy jest jej zakres podmiotowy – wiąże ona tylko państwa członkowskie, do których jest adresowana. Należałoby zastanowić się, czy adresatem dyrektywy mogą być pojedyncze państwa członkowskie- mamy wówczas do czynienia z dyrektywą indywidualną; czy też jest to akt prawny, który z mocy samego prawa adresowany jest do wszystkich państw członkowskich (dyrektywa ogólna).

Źródłem odpowiedzi na postawione pytanie jest literalne brzmienie wskazanego wcześniej art. 249 ust. 3 Traktatu Wspólnot Europejskich. Z zapisu wskazanego przepisu wynika, iż dyrektywa jest wiążąca w odniesieniu do każdego państwa członkowskiego, do którego jest kierowana. Wątpliwości interpretacyjne w sposób jednoznaczny rozstrzyga ETS, który stwierdził, iż prawnie wiążąca moc dyrektywy zobowiązuje wszystkie państwa członkowskie do dochowania wszystkich przewidzianych w dyrektywie terminów, a wszystko to w celu zapewnienia jednolitego wykonania dyrektywy na terenie całej Wspólnoty⁸.

Jak wynika z podanej definicji, adresat dyrektywy jest jasno określony – państwa członkowskie. Oznacza to, iż nie są to ani instytucje, ani organy państw członkowskich. W ślad za tym należy wskazać, iż odpowiednio do przepisów krajowych danego państwa członkowskiego, właściwe organy ustawodawcze jak i wykonawcze, zobowiązane są do podjęcia należnych kroków, zmierzających do ustanowienia odpowiednich przepisów prawa, ale i do zapewnienia wykonania dyrektywy⁹. Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał, że sądy jako organy państwa członkowskiego odpowiedzialne są za stosowanie przepisów prawa, czyli są elementem krajowego procesu wykonania dyrektywy¹⁰. Pojawił się w tym kontekście głos odmienny, wskazujący wątpliwości co do prawidłowości przyjętego przez

⁸ Wyrok ETS z 22 września 1976 r. 10/76 *Komisja v Włochy*, Zb. Orz. 1976, s. 1359. Por. A. Wróbel, *Stosowanie prawa*, s. 58.

⁹ Wyrok ETS z 10 kwietnia 1984 r. 14/83 *Sabine von Colon and Elizabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen*, Zb. Orz. 1984, s. 1891.

¹⁰ A. Wróbel, *Stosowanie prawa*..., s. 58.

ETS rozwiązania¹¹. Jako argumenty przemawiające za głosem odmiennym wskazane zostały:

- 1) sądy nie podejmują oceny w zakresie prawidłowej implementacji dyrektywy,
- 2) w sądowym stosowaniu prawa, osiągnięcie celu dyrektywy zapewnia zasada efektywności (zasada prawa wspólnotowego),
- 3) sądowe stosowanie prawa nie może uwzględniać kontekstu polityczno- kulturowego implementacji,
- 4) orzeczenie w sprawie *von Colson*, w którym sformułowano wspomnianą tezę (wynikający z dyrektywy obowiązek osiągnięcia przewidzianego w niej rezultatu spoczywa na sądach państw członkowskich w granicach ich właściwości), nie dotyczy stosowania prawa wspólnotowego, lecz jedynie wykładni prawa krajowego implementującego dyrektywę,
- 5) wątpliwości należy poddać twierdzenie, iż naruszenie przez sądy prawa wspólnotowego jest podstawą do wniesienia skargi w trybie art. 226 TWE¹².

Podkreślić należy w kontekście prowadzonego rozważania, iż państwo członkowskie nie zaś jego organy, ponoszą odpowiedzialność za niewykonanie bądź też nienależyte wykonanie dyrektywy w wyznaczonym terminie. Wskazana odpowiedzialność dotyczy tak odpowiedzialności odszkodowawczej związanej z naruszeniem pra-

¹¹ Tamże, s. 58-59.

¹² Tamże.

wa wspólnotowego, jak i odpowiedzialności z tytułu nie wykonania zobowiązań traktatowych¹³.

Drugą cechą dyrektywy jest związanie państw członkowskich co do określonych rezultatów, bądź celów. Przepisy dyrektyw w swojej treści nie mają wyodrębnionego fragmentu określającego cele, bądź rezultaty jakie w zamierzeniu ma osiągnąć państwo członkowskie poprzez wdrożenie harmonizację regulacji narodowych z regulacjami zawartymi w dyrektywie. Wskazanie celów, czy też rezultatów, najczęściej będzie wynikiem wykładni całości przepisów dyrektywy, nie wyłączając preambuły, czy też przepisów zawierających definicje legalne¹⁴. Co więcej rezultaty, czy też cele, są stanem prawnym, gospodarczym czy też społecznym. Stąd dokonując właściwej wykładni należy uwzględnić nie tylko literalne brzmienie dyrektywy. Słusznym w mojej ocenie wydaje się przyjęcie, iż każde państwo członkowskie dokonując wspomnianej harmonizacji prawa krajowego z określoną dyrektywą, opiera się na dokonanej wykładni celowościowej, co pozwala na prawidłową implementację. Dopiero późniejsze stwierdzenie przez ETS, bądź SPI niezgodności przepisów prawa krajowego z dyrektywami staje się wiążącą państwo członkowskie oceną osiągnięcia danego celu. Niemniej jednak tak przyjęte rozwiązanie nie gwarantuje moim zdaniem osiągnięcia zamierzonych rezultatów, które nie będąc w sposób jednoznaczny określone, nie muszą stać się celem dla danego państwa członkowskiego. Może być to wynikiem rozbieżności celów poszczególnych państw członkow-

¹³ N. Półtorak, *Odpowiedzialność odszkodowawcza państwa w prawie Wspólnot Europejskich*, Zakamycze 202, passim.

¹⁴ A. Wróbel, *Stosowanie prawa ...*, s. 59.

skich na danej płaszczyźnie gospodarczej, społecznej, czy politycznej.

Państwa członkowskie na zasadzie swobody mogą dobrać formę, jak i metody osiągnięcia celów dyrektywy. Jest to przejawem autonomii państw członkowskich. Całość działania państwa członkowskiego, jest ściśle sprzężona z regulacjami zawartymi w samej dyrektywie. Niekiedy dyrektywa zawiera ogólne zapisy, pozwalając na swobodne działania państwa członkowskiego. Zdarza się i tak, że dyrektywa przedstawia bardzo szczegółowe rozwiązania prawne, które państwo członkowskie zobowiązane jest wprowadzić.

ETS w jednym ze swoich wyroków podkreślił, iż „ mimo że przepis art. 189 TWE pozostawia państwom członkowskim swobodę wyboru metod i środków zapewniających wykonanie dyrektywy, swoboda ta nie dotyczy obowiązku nałożonego na wszystkie państwa członkowskie, do których adresowana jest dyrektywa, przyjęcia w ich krajowych systemach prawnych wszystkich środków koniecznych do zapewnienia dyrektywie pełnej efektywności, zgodnie z celami, które ma osiągnąć”¹⁵.

Wybór formy jak i metody osiągnięcia celów dyrektywy pozostawiają przepisy prawa wspólnotowego państwom członkowskim, czyli władzom kraju. Za władze kraju, należy uznać organy państwowe, które na podstawie przepisów konstytucji danego państwa członkowskiego posiadają uprawnienia do stanowienia odpowiednich przepisów prawa. Władze krajowe zawsze wiążą cele określone w dyrektywie. Mówiąc o formach i metodach, należy rozumieć tech-

¹⁵ Wyrok ETS z 10 kwietnia 1984 r., 14/83 *Sabine von Colon and Elizabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen*, Zb. Orz. 1984, s. 1891.

niki stosowania prawa, co przejawia się wyborem formy aktu prawnego¹⁶.

Pojawiają się ograniczenia w zakresie wskazanej swobody wyboru formy i metod inkorporacji. Wiążą się one ze „zwyczajnymi praktykami administracyjnymi, które są wykonywane w woli administracji, i nie zapewniają należytej jawności, nie mogą być uznane za należyte wykonanie traktatowych obowiązków państw członkowskich”¹⁷. Ponadto „celem zapewnienia, że dyrektywa będzie w pełni stosowana w znaczeniu faktycznym i prawnym, państwa członkowskie muszą przewidzieć precyzyjne ramy prawne dla określonego obszaru przez ustanowienie przepisów prawa właściwych dla stworzenia sytuacji, które są na tyle wystarczająco przejrzyste, jasne i precyzyjne, że jednostki mogą rozemnieć się w zakresie przysługujących im uprawnień i powołać się na nie przed sądem krajowym”¹⁸.

Aby w sposób wyczerpujący ująć kwestie harmonizacji prawa krajowego z regulacjami zawartymi w dyrektywie, należy wskazać na jeszcze jeden aspekt tego zagadnienia. Jak wskazuje w swym wyroku ETS, „transpozycja dyrektywy do prawa krajowego nie musi koniecznie wymagać formalnego, dosłownego inkorporowania w drodze wyraźnej, szczegółowej legislacji; w zależności od treści dyrektywy, dla tego celu wystarczający może być ogólny kontekst prawny zakładając, że zapewnia on pełne stosowanie dyrektywy w sposób wystarczająco jasny i precyzyjny, że gdy celem dyrektywy

¹⁶ A. Wróbel, *Stosowanie prawa...*, s. 61.

¹⁷ Wyrok ETS z 2 maja 1996 r. C-311/95 *Komisja v. Grecja*, Zb. Orz. 1996, s. 2433.

¹⁸ Wyrok ETS z 15 czerwca 1995 r. C-220/94 *Komisja v. Luksemburg*, Zb. Orz. 1995, s. 1589.

jest przyznanie praw jednostkom, to jednostki te mogą rozeznąć się w zakresie przysługujących im uprawnień i gdy jest to właściwe, powołać się na nie przed sądem krajowym. Ten warunek jest szczególnie doniosły, gdy celem dyrektywy jest przyznanie praw obywatelom innych państw członkowskich. Fakt, że ustawodawstwo państwa członkowskiego zawiera ogólne odesłania do prawa wspólnotowego nie jest równoznaczny z transpozycją zapewniającą w sposób jasny i precyzyjny pełne i rzeczywiste wykonanie dyrektyw, których celem jest przyznanie praw obywatelom innych państw członkowskich¹⁹.

Podsumowując tę cechę należy stwierdzić, iż dyrektywy są wiążące w zakresie zamierzonego celu, we wszystkich państwach członkowskich, do których są skierowane, pozostawiając im wybór formy i metod realizacji²⁰.

Trzecią cechą dyrektywy jest to, iż wiąże państwa członkowskie co do wyznaczonego w dyrektywie terminu. Należy tutaj wskazać, iż dyrektywa w swej treści dodatkowo wzmacnia swą moc wiążącą, poprzez nakreślenie państwowi członkowskim konkretnego terminu, w którym zobowiązane są one do podjęcia wszelkich niezbędnych działań i środków ze względu na cel dyrektywy.

ETS w jednym z wyroków uznał, iż sądy państw członkowskich są zobowiązane do dokonywania wykładni prawa wewnętrznego państw członkowskich w świetle brzmienia i celów dyrektywy, która nie wywołuje skutku bezpośredniego, z zastrzeżeniem, iż wskazany

¹⁹ Wyrok ETS z 20 marca 1997 r. C-96/95 *Komisja v. Niemcy*, Zb. Orz. 1997, s. I-1653.

obowiązek aktualizuje się wówczas, gdy przepisy prawa wewnętrznego zapewniają określony zakres luzu decyzyjnego²¹. W innym wyroku ETS wskazał, iż sądy państw członkowskich w zakresie wykładni prawa nie mogą wykraczać poza wyraźne brzmienie przepisów prawa wewnętrznego²².

Państwo członkowskie związane jest terminem określonym w dyrektywie. „Państwo członkowskie nie może powoływać się na przepisy, praktyki i okoliczności istniejące w jego wewnętrznym systemie prawnym, celem usprawiedliwienia niewykonania zobowiązań i naruszenia terminów przewidzianych w dyrektywie”²³.

3. Stanowienie dyrektyw

Przepisy Traktatu Wspólnot Europejskich przyznają kompetencje prawotwórcze. I tak odpowiednio:

- 1) upoważnienie szczegółowe określające wprost organ upoważniony do ustanowienia aktu prawnego w formie dyrektywy – art. 40 ust. 1 TWE,
- 2) upoważnienie ogólne przyznające organowi Wspólnot kompetencje do działania, lecz nie określające formy prawnej działania,
- 3) upoważnienie zawarte w art. 94 TWE,
- 4) upoważnienie zawarte w art. 211 TWE,

²⁰ Z. Knypl, *Wprowadzenie do prawa europejskiego*, Warszawa 1997, s. 41. Por. m.in. A. Kaczorowska, *EU Law Today*, Great Britain 1998, s. 248; M. Brealey, M. Hopkins, *Remedies In EC Law*, London 1994, s. 7 i n.

²¹ A. Wróbel, *Stosowanie prawa...*, s. 61.

²² Wyrok ETS z 14 lipca 1994 r. C-91/92 *Paola Faccini Dori v. Recreb Srl*, Zb. Orz. 1994, s. I-03325.

²³ Wyrok ETS z 5 czerwca 1997 r. Komisja v. Kingdom of Spain C-107/96, ECR 1997, s I-3193

5) upoważnienie zawarte w art. 308 TWE²⁴.

Celem dyrektywy, zgodnie z art. 94 TWE, może być wyłącznie harmonizacja prawa wewnętrznego państw członkowskich z prawem Wspólnot Europejskich, które w sposób bezpośredni mają wpływ na tworzenie i funkcjonowanie wspólnego rynku. Brak jest wskazania zakresu przedmiotowego dyrektywy. Bez wątpienia, przedmiotem zawsze będą zagadnienia związane ze wspólnym rynkiem, bądź też projektowana dyrektywa incydentalnie wpływa na harmonizację warunków funkcjonowania rynku²⁵. Pozwala to przyjąć twierdzenie, iż upoważnienie zawarte w art. 94 TWE ma charakter upoważnienia ogólnego, opartego na klauzuli generalnej²⁶.

Art. 211 ust. 5 TWE określa, iż Komisja realizuje kompetencje przyznane przez Radę, w celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania i rozwoju wspólnego rynku, oraz wykonania przepisów ustanowionych przez Radę. Oznacza to, iż Komisja działa w tym przypadku tylko i wyłącznie w zakresie kompetencji udzielonych jej przez Radę, w ściśle określonym zakresie. Stąd też Rada udziela upoważnienia Komisji do wykonania określonego aktu prawnego, w tym dyrektyw.

Art. 308 TWE zawiera upoważnienie generalne, określając kompetencje. Wskazany przepis stanowi traktatowe upoważnienie do podjęcia przewidzianych w nim działań, dla osiągnięcia jednego z celów Wspólnoty w ramach wspólnego rynku. Zgodnie z opinią ETS, pojęcie celu Wspólnoty należy rozumieć szeroko, poddając

²⁴ A. Wróbel, *Stosowanie prawa...*, s. 52.

²⁵ Wyrok ETS z 17 marca 1993 r. C-155/91 *Komisja v. Rada*, Zb. Orz. 1993, s. I-939.

²⁶ A. Wróbel, *Stosowanie prawa...*, s. 52.

analizie całość przepisów Traktatu z preambułą włącznie²⁷. Art. 308 TWE ma zastosowanie w sytuacji łącznego spełnienia następujących przesłanek:

- 1) kompetencja jest wykonywana dla osiągnięcia jednego z celów Wspólnoty,
- 2) działanie Wspólnoty jest konieczne do osiągnięcia tego celu,
- 3) podjęte działanie jest właściwe dla osiągnięcia celu,
- 4) urzeczywistnienie celu ma nastąpić w ramach wspólnego rynku,
- 5) traktat nie określa kompetencji niezbędnych do realizacji celu²⁸.

4. Bezpośredni skutek dyrektyw (*self executing*)

Przedstawione powyżej informacje dotyczące dyrektywy mają swój ścisły związek z kolejnym poruszonym zagadnieniem, tj. bezpośrednim skutkiem dyrektywy.

Pomimo wydania przed właściwy organ dyrektywy, do czasu upływu terminu do jej wykonania przez państwa członkowskie, mamy do czynienia z aktem warunkowym, co oznacza, iż nie można mówić w tym okresie o bezpośrednim skutku dyrektywy. Nie wolno zapominać, iż dyrektywa może być aktem ogólnym i nieprecyzyj-

²⁷ Opinia ETS z 28 marca 1996 r. 2/94 w sprawie przystąpienie Wspólnoty do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Wolności Podstawowych, Zb. Orz. 1996, s. I-1759.

²⁸ A. Wróbel, *Stosowanie prawa...*, s. 53-54.

nym, zaś państwa członkowskie realizując swój obowiązek wydania aktów prawa krajowego, realizują określone cele wspólnego rynku.

Bezpośredni skutek dyrektywy odnosić można tylko i wyłącznie do tych wyjątkowych sytuacji, gdy zapisy dyrektywy są wystarczająco precyzyjne i jasne, zaś państwo członkowskie nie wykonało dyrektywy, bądź też wykonało ją nienależycie. Europejski Trybunał Sprawiedliwości zajmował się wskazaną problematyką, przyznając bezpośredni skutek przepisom dyrektywy, wychodząc z podstawowej zasady efektywności, zgodnie z którą skuteczność dyrektywy nakładającej na państwo członkowskie obowiązek podjęcia działań byłaby ograniczona, gdyby jednostka nie mogła powołać się na dyrektywę przed sądem państwa członkowskiego, ten zaś nie mógłby uwzględnić tej kwestii jako zagadnienia prawa wspólnotowego²⁹.

W innym wyroku ETS podkreśla, iż państwo członkowskie, które nie przyjęło aktów wykonujących dyrektywę w przewidzianym terminie, nie może powołać się w postępowaniu przeciw jednostkom na własne zaniechanie wykonania obowiązków przewidzianych w dyrektywie³⁰. Wskazana zasada nie czerpania korzyści przez państwo członkowie z tytułu niewykonania bądź też nienależytego wykonania dyrektywy w jego stosunkach z jednostkami była wielokrotnie powtarzana w innych wyrokach ETS³¹.

Generalnie obowiązuje zasada, iż zawsze gdy przepisy dyrektywy okazują się – w zakresie swojego przedmiotu – bezwarunkowe i

²⁹ Wyrok ETS z 4 grudnia 1974 r. 41/74 *Yvonne van Duyn v. Home Office*, Zb. Orz. 1974, s. 1337; A. Wróbel, *Stosowanie prawa...*, s. 97.

³⁰ Wyrok ETS z 5 kwietnia 1979 r. 148/78 *Postępowanie karne w sprawie Tullio Ratti*, Zb. Orz. 1979, s. 1629.

wystarczająco precyzyjne, mogą być one powoływane przez jednostkę przeciwko państwu, gdy państwo to nie implementuje dyrektywy do prawa krajowego do upływu terminu przewidzianego, lub gdy nie wykona tej dyrektywy należycie³².

Oczywiście powoływanie się na zapisy dyrektywy w postępowaniu sądowym prowadzonym przed sądem państwa członkowskiego dopuszczalna jest tylko i wyłącznie w stosunku do państwa do którego dyrektywa jest adresowana³³. Nie ma więc możliwości dochodzenia roszczeń przez państwo członkowskie przeciwko jednostce (tzw. układ wertykalny odwrócony)³⁴.

W dyrektywie pojawiają się glosy, które sprzeciwiają się bezpośrednim skutkom dyrektywy (zagadnienie horyzontalnego skutku dyrektywy)³⁵. Jako argument podaje się twierdzenie, iż dyrektywa zgodnie z art. 249 TWE wiąże państwa członkowskie, nie zaś jednostki niepaństwowe, stąd też nie można nakładać obowiązków na jednostki tylko na państwo. Poza tym inny akt prawa wspólnotowego – dokładnie rozporządzenie- jako podstawową cechę posiada bezpośrednio stosowanie.

Orzecznictwo ETS generalnie odrzuciło koncepcję horyzontalnego skutku dyrektywy i opierając się na szerokim pojmowaniu pojęcia „państwa”. Pozwala to na określenie obowiązków jednostek

³¹ Patrz wyrok ETS z 14 lipca 1994 r. C-91/92 *Paola Faccini Dori v. Recreb Srl*, Zb. Orz. 1994, s. I-3325; wyrok ETS z 26 września 1996 r. C-168/95 *Postępowanie karne w sprawie Luciano Arcato*, Zb. Orz. 1996, s. I-4705.

³² Wyrok ETS z 23 lutego 1994 r. C-236/92 *Comitato di Coordinamento per la Difesa della Cava et al. v. Regione Lombardia i inni*, Zb. Orz. 1994, s. I-483.

³³ Wyrok ETS z 26 lutego 1986 r. 152/84 *M.H. Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Heath Authority (Teaching)*, Zb. Orz. 1986, s. 723.

³⁴ W. Postulski, A. Wróbel, *Stosowanie prawa...*, s. 428; A. Gargaś, *Europejskie prawodawstwo wspólnotowe*, „Przegląd Prawa Europejskiego”, 1/1996, s. 59.

³⁵ A. Wróbel, *Stosowanie prawa...*, s. 99-100.

„niepaństwowych”, i co za tym idzie nadaje prawo do powoływania się przed sądami państw członkowskich na przepisy dyrektywy w sporach między tymi jednostkami³⁶.

A contrario, należy wysnuć wniosek, iż w sytuacji gdy państwo członkowskie dokonało prawidłowej implementacji przepisów dyrektywy, dochowując terminu, jaki ona określa, jej skutki rozciągają się na podmioty indywidualne poprzez wykorzystanie środków implementujących, przyjętych przez państwo członkowskie. Podobne stanowisko zajął ETS³⁷. Takie podejście do kwestii stosowania bezpośredniego dyrektywy wydaje się być słuszne i uzasadnione.

W kontekście rozważanej problematyki zwrócić należy uwagę na pojawianie się dwóch pojęć: bezpośredniego stosowania oraz bezpośredniego skutku przepisów prawa wspólnotowego. Profesor C. Mik podaje, iż „bezpośredni skutek jest uważany za J.A. Wiatrem, za coś różnego od bezpośredniej stosowalności, czy jak niektórzy chcą bezpośredniego obowiązywania. Skutek bezpośredni odnosi się bowiem wyłącznie do norm, a nie aktów wspólnotowych jako takich i wskazuje na możliwość bezpośredniego powołania się na nie przez jednostki, przed krajowymi organami stosowania prawa, o ile tylko zostaną spełnione pewne kryteria związane z właściwością normy wspólnotowej. Bezpośrednia stosowalność odnosi się natomiast wyłącznie do rozporządzeń, wskazując na ich potencjalną zdolność do bezpośredniego stosowania wskutek uznania ich przyna-

³⁶ Wyrok ETS z 12 lipca 1990 r. C-188/89 *A. Foster i inni v. British Gas* *ply*, Zb. Orz. 1990, s. I-3313.

³⁷ Wyrok ETS z 6 maja 1980 r. 102/79 *Komisja v. Belgia*, Zb. Orz. 1980, s. 1473.

leżności do systemów prawnych państw członkowskich na mocy ich wejścia w życie na poziomie wspólnotowym”³⁸.

Idąc za przyjętą interpretacją wskazanych pojęć przez K. Wójtowicz, należy przyjąć, iż „skutek bezpośredni przepisu prawa wspólnotowego polega na tym, że z przepisu tego, sformułowanego w sposób jasny i bezwarunkowy wynika dające się materialnie zdefiniować uprawnienie jednostki, która na tej podstawie może się domagać ochrony uprawnienia przed sądem”³⁹.

Profesor A. Wróbel zaś odnosi pojęcie „bezpośredniego stosowania” do „sposobu oraz zakresu stosowania prawa wspólnotowego przez organy państw członkowskich”. Dla niego stosowanie prawa jest pojęciem wąskim, jako określone konsekwencje prawnych faktów uznanych za udowodnione w drodze aktu konkretnego danej jednostki, czyli np. decyzja administracyjna⁴⁰. Bezpośredni skutek natomiast, jest konkretnym i rzeczywistym uzasadnieniem praw i obowiązków dla osoby fizycznej i prawnej państw członkowskich, zawartym w danej normie prawa wspólnotowego. Oznacza to, iż bezpośredni skutek dotyczy konkretnego sformułowania, nie zaś pojęcia abstrakcyjnego⁴¹.

³⁸ C. Mik, *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, t. I, Warszawa 2000, s. 559-560.

³⁹ K. Wójtowicz, *Bezpośredni skutek przepisów prawa wspólnotowego w porządku prawnym RP*, „Kwartalnik Prawa Publicznego”, 2/2004, s. 43.

⁴⁰ A. Wróbel, *Źródła prawa Wspólnot Europejskich*, [w:] A. Wróbel (red), M. Bychowska, M. Dąca, W. Postulski, E. Skibińska, A. Szopińska, I. Tarnowska-Mędrak, *Wprowadzenie do prawa Wspólnot Europejskich (Unii Europejskiej)*, Warszawa 2002.

⁴¹ F. Emmert, M. Morawiecki, *Prawo europejskie*, Warszawa-Wrocław 2000, s. 130.

Różnice we wskazanym zakresie obu pojęć mają znaczenie doktrynalne, nie pociągając za sobą istotnych konsekwencji praktycznych⁴².

W literaturze europejskiej można spotkać się z krytycznym podejściem do rozróżniania bezpośredniego skutku od bezpośredniego stosowania. Wskazywane jest iż całe prawo wspólnotowe jest bezpośrednio stosowalne poprzez to, że jest integralną częścią systemów prawa państw członkowskich⁴³. W mojej ocenie trudno się z tym poglądem do końca zgodzić. Dyrektywa ma za zadanie harmonizować prawo wspólnotowe z prawem państw członkowskich, a przez to wiąże państwa członkowskie co do celu. Oznacza to iż trudno przyjąć zaproponowane rozwiązanie, przyjmującego bezpośrednio stosowanie dyrektywy w każdym przypadku.

5. Pośrednia skuteczność dyrektywy (*indirect effect*)

Dyrektywy ze swej natury cechuje pośrednia skuteczność. W praktyce oznacza to, iż za pośrednictwem prawa krajowego dyrektywy są implementowane. Prawo państw członkowskich z założenia powinno zmierzać do maksymalnej implementacji, zaś sądy państw członkowskich powinny domniemywać zamiar pełnego wykonania zobowiązań dyrektywy⁴⁴.

Pośrednia skuteczność dyrektywy to wykładnia prawa państwa członkowskiego zgodnie z prawem wspólnotowym. Odnosi się ona

⁴² R. Siwik, *Doktryna bezpośredniego skutku dyrektywy*, „Prawo Europejskie w praktyce”, 7/8/2008, s. 100.

⁴³ H.G. Schermes, *No Direct Effect for Directives*, European Public Law 1997, vol. 3(4), s. 527-530.

⁴⁴ K. Lenaerts, P. Van Nuffel, *Podstawy Prawa Europejskiego*, Warszawa 1998, s. 332.

do stosowania przepisów prawa krajowego wydanego w celu wykonania dyrektywy. Oznacza to, iż w trakcie prowadzonej wykładni, należy brać pod uwagę brzmienie, jak i cele dyrektywy, która nie ma bezpośredniego skutku⁴⁵.

Wskazana konstrukcja ma jedno główne założenie – zapewnienie realizacji celu dyrektywy, do czego zobowiązane jest każde państwo członkowskie. W sytuacji, gdy dyrektywa nie skutkuje bezpośrednio, to jedynym sposobem osiągnięcia zamierzonych celów jest zastosowanie wskazanej zasady⁴⁶.

ETS stwierdził, że sądy państw członkowskich powinny domniemywać zamiar pełnego wykonania zobowiązań wynikających z zapisów dyrektywy i uchylać się od zastosowania przepisów krajowych po stwierdzeniu, iż nie ma możliwości pogodzenia ich z obowiązującymi dyrektywami. Wywnioskowany tą drogą obowiązek wykładni prowsólnotowej będzie miał zastosowanie w sferze uznania sędziowskiego⁴⁷.

W jednym z orzeczeń ETS poszedł jeszcze dalej, twierdząc, iż zasada skutku pośredniego rozciąga się na przepisy wydane w innym celu, aniżeli implementacja dyrektywy, co więcej, zasadą tą obejmuje przepisy, które powstały przed wejściem w życie dyrektywy. Wskazane rozszerzenie polega między innymi na stwierdzeniu, iż

⁴⁵ Wyrok ETS z 10 kwietnia 1984 r. 14/83 *Sabine von Colon and Elizabeth Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen*, Zb. Orz. 1984, s. 18911.

⁴⁶ Szerzej na ten temat M. Cygan, *Orzecznictwo sądów krajowych w sprawach odpowiedzialności państw członkowskich za naruszenie prawa wspólnotowego* [w:] S. Biernat (red.), *Studia z prawa Unii Europejskiej (w pięciolecie Katedry Prawa Europejskiego UJ)*, Kraków 2000, s. 213 i n.

⁴⁷ Wyrok ETS z 16 grudnia 1993 r. C-334/92 *Wagner Miret v. Fondo de garantia salarial*, Zb. Orz. 1993, s. I-6912.

sądy krajowe mają obowiązek stosowania praw wspólnotowej wykładni prawa⁴⁸.

6. Nadrzędność prawa wspólnotowego

Supremacja, zwana inaczej pierwszeństwem, prymatem czy też nadrzędnością, prawa wspólnotowego, nie wynika *expressis verbis* z przepisów Traktatu Wspólnot Europejskich. Co więcej, przepisy traktatu w żaden sposób nie regulują kwestii hierarchii systemów prawnych. Zdarza się, że czynią to konstytucje państw członkowskich.

Zasada pierwszeństwa prawa wspólnotowego przed prawem państw członkowskich pojawiła się pierwszy raz w wyroku ETS w sprawie *van Gend en Loos*⁴⁹, oraz *Flaminio Costa v. E.N.E.L*⁵⁰. We wskazanych wyrokach ETS podał szczególne cechy prawa wspólnotowego. Spośród nich istotne dla rozważanego zagadnienia są następujące stwierdzenia:

- 1) prawo wynikające z traktatu, będące niezależnym źródłem prawa, nie może być ze względu na swój szczególny i wyjątkowy charakter, uchylane przez przepisy prawa krajowego, bez względu na ich moc, bez pozbawienia go jego charakteru jako prawa wspólnotowego i bez zakwestionowania podstaw prawnych, na których opiera się wspólnota (*Costa*)

⁴⁸ Wyrok ETS z 13 listopada 1990 r. C-106/89 *Marleasing v. Comercial Internacional de Alimentacion*, Zb. Orz. 1990, s. I-4135.

⁴⁹ Wyrok ETS z 5 lutego 1963 r. 26/62 *Van Gend and Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen*, Zb. Orz. 1963, s. 3.

⁵⁰ Wyrok ETS z 15 lipca 1964 r. 6/64 *Flaminio Costa v. E.N.E.L.*, Zb. Orz. 1964, s. 585.

- 2) niezależnie od ustawodawstwa państw członkowskich, prawo wspólnotowe może nie tylko nakładać obowiązki na podmioty indywidualne, ale także może przyznawać im prawa, które stają się częścią ich statusu prawnego. Prawa te powstają nie tylko wtedy, gdy traktat tak stanowi wprost, ale również na podstawie jasno sformułowanych obowiązków, jakie traktat nakłada na podmioty indywidualne państwa członkowskie oraz instytucje Wspólnoty (*van Gend en Loos*). Wiąże się z tym zobowiązanie państw członkowskich, aby sądy i organy państw członkowskich dokonywały interpretacji prawa krajowego zgodnie z prawem wspólnotowym⁵¹.

W kolejno wydawanych wyrokach ETS precyzował drogę rozumowań *a fortiori*, prawne następstwa przyjęcia zasady pierwszeństwa, co w efekcie przyniosło wzrost znaczenia tejże zasady⁵². Uwieńczeniem przyjętego przez ETS rozwiązania był wyrok, którym potwierdził prymat prawa pochodnego, do którego zalicza się dyrektywy, wobec każdej, nawet konstytutywnej normy prawa krajowego. Co więcej we wspomnianym wyroku ETS zakazał kwestionowania norm ponadnarodowych przez jakiegokolwiek organy państw członkowskich. Według Trybunału zasada pierwszeństwa prawa wspólnotowego ma charakter absolutny⁵³.

⁵¹ W. Bokajła, K. Dziubka (red.), *Unia Europejska. Leksykon integracji*, Wrocław 2004, s. 416.

⁵² Wyrok ETS z 13 lutego 1968 r. 14/68 *Walt Wilhelm i inni v. Bundeskartellamt*, Zb. Orz. 1969, s. 0001.

⁵³ Wyrok ETS z 17 grudnia 1970 r. 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft GmbH v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, Zb. Orz. 1970, s. 1125.

W ślad za tak przyjętym rozwiązaniem, sądy państw członkowskich mają prawo odmówić zastosowania konstytucji państwa członkowskiego na takiej samej podstawie jak każdego innego przepisu prawa krajowego, będącego w kolizji z prawem wspólnotowy. Co więcej sądy państw członkowskich powinny z własnej inicjatywy odmówić zastosowania określonego przepisu krajowego, który jest w sprzeczności z przepisami prawa wspólnotowego, bez konieczności oczekiwania na uchylene go przez odpowiednie organy państwa członkowskiego⁵⁴.

Judykatura oraz doktryna prawa europejskiego przyjmują „miękkie stanowisko normatywistyczne”, w ramach którego, mówiąc o relacji prawa wspólnotowego i prawa krajowego, pojęcie „nadrzędności” zastępuje pojęciem „pierwszeństwa stosowania”. Oznacza to, iż nie mamy tutaj zastosowania zasady *lex superior derogat legi inferiori*, lecz pojawia się nowa zasada *lex communaee (Europeus) derogat legi internali*⁵⁵.

Zasada pierwszeństwa prawa wspólnotowego jest zasadą prawa wspólnotowego. Państwa członkowskie zobowiązane są w sytuacji kolizji przepisów prawa wspólnotowego z prawem krajowym, do rozstrzygnięcia zgodnie ze wskazaną zasadą.

Zakaz stwierdzenia nieważności lub niezgodności prawa wspólnotowego z prawem krajowym swoje źródło ma w zasadzie pierwszeństwa⁵⁶. Zakaz ten dotyczy każdego organu państw człon-

⁵⁴ J. Barcz (red.), *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2003, s. 250.

⁵⁵ A. Kalisz, *Wykładnia i stosowanie...*, s. 104-105; zob. J. Skrzydło, *Konieczne zmiany w prawie polskim w perspektywie współpracy sądów polskich z Trybunałem Wspólnot*, PiP 1998, z. 8, s. 90-91.

⁵⁶ Wyrok ETS z 22 października 1989 r. 314/85 *Foto-Frost*, Zb. Orz. 1987, s. 4199.

kowskich, nie wyłączając sądów. W sytuacji, gdy w trakcie stosowania przepisów prawa pojawi się wątpliwość co do legalności aktu prawa pochodnego, organ państwowy zobowiązany jest do zastosowania zasady pierwszeństwa. Dotyczy to wszystkich przepisów prawa państw członkowskich, bez względu na rodzaj aktu prawnego.

Sąd, który w ramach swojej działalności ma zastosować przepisy prawa wspólnotowego, ma obowiązek zapewnić pełną skuteczność, nie stosując z własnej inicjatywy jakiegokolwiek sprzecznego z nim przepisu krajowego, nawet jeśli wydany był w późniejszym czasie. Sąd nie ma obowiązku występować z wnioskiem o uchylenie przepisu przez ustawodawcę, bądź inny właściwy organ. Przepis taki nie traci więc mocy obowiązującej, nie może jednak być stosowany w danej sprawie, którą ten sąd się zajmuje⁵⁷. Wynika z tego iż zasada pierwszeństwa jest zasadą pierwszeństwa stosowania nie zaś zasadą pierwszeństwa obowiązania⁵⁸.

Problematyka zasady pierwszeństwa prawa wspólnotowego, czy też bezpośredniego stosowania dyrektyw, pojawia w systemie prawa kraju członkowskiego, jest efektem nieprawidłowości związanych z procesem implementacji. Stosowanie dyrektyw charakteryzuje się dwustopniowością, tzn. państwo członkowskie musi w pierwszej kolejności zastosować dyrektywę, co wiąże się z prawotwórczą rolą państwa członkowskiego, aby w drugim etapie móc stosować prawo w praktyce. Pierwszy ze wskazanych etapów polega na modyfikacji, uchylaniu bądź tworzeniu prawa krajowego. Dopiero w oparciu o efekt pierwszego etapu, organy państw członkowskim, w tym sądy,

⁵⁷ Wyrok ETS z 9 marca 1978 r. 106/77 *Amministrazione Della Finanse dello Stato v. Simmenthal SpA*, Zb. Orz. 1978, s. 00629.

w drodze wydawania właściwych aktów prawnych doprowadzą do praktycznego stosowania prawa. Tylko i wyłącznie w sytuacji gdy pomimo upływu terminu wskazanego w dyrektywie państwo członkowskie nie implementuje dyrektywy do regulacji prawa krajowego, bądź też dokona implementacji, jednakże zrobi to w sposób wadliwy, wówczas mamy do czynienia z skutecznością wertykalną. Mówi się w takiej sytuacji o tzw. skuteczności pionowej⁵⁹.

Do regulacji prawa wspólnotowego w państwach członkowskich stosuje się tzw. zasadę bezpośredniego obowiązywania, czyli prawo wspólnotowe wchodzi w życie jako część składowa prawa krajowego, bez konieczności transformacji do porządku krajowego⁶⁰.

Pojawiają się nam na tym poziomie analizy problematyki dyrektyw dwa pojęcia: zasada bezpośredniego stosowania i zasada bezpośredniego obowiązywania. Pojęcia te bywają używane zamiennie, przez niektórych teoretyków prawa rozróżniane jako uzasadnione⁶¹, inni takie rozróżnienie krytykują uznając pojęcia jako równoważne⁶². Europejski Trybunał Sprawiedliwości natomiast jest w tej kwestii niekonsekwentny.

Bezpośrednie obowiązywanie dyrektyw, oznacza iż stanowią one integralną część porządku prawnego państwa członkowskiego, co oznacza iż nie mogą być pomijane w procesie stosowania prawa

⁵⁸ A. Wróbel, *Stosowania prawa...*, s. 112.

⁵⁹ Por. A. Kalisz, *Wykładnia stosowanie i...*, s. 77-78.

⁶⁰ C. Banasiński, *Prawnokonstytucyjne problemy uczestnictwa państwa we Wspólnocie Europejskiej*, PiP 1993, z. 11-12, s. 78.

⁶¹ M. Górka, *Kontrola przestrzegania prawa wspólnotowego przez państwa i podmioty prywatne w Unii Europejskiej*, Toruń 1999, s. 37-38.

⁶² C. Mik, *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, t. I, Warszawa 2000, s. 560-562.

przez organy państwa członkowskiego⁶³. W sytuacji kolizji prawa wspólnotowego z prawem krajowym, zastosowanie ma zasada bezpośredniego stosowania dyrektywy, a w dalszej kolejności stosowanie zasady bezpośredniej skuteczności (zwana skutkiem bezpośrednim).

7. Podsumowanie

Dyrektywa, będąca wtórnym źródłem prawa wspólnotowego, jest częścią składową tegoż prawa, a poprzez proces implementacji, częścią prawa państw członkowskich.

Dyrektywa jest tylko pośrednim źródłem prawa krajowego. Stąd też wszelkie prawa i obowiązki podmiotów nie wynikają wprost z dyrektywy, tylko z odpowiednich przepisów prawa krajowego, ustanowionego przez uprawnione organy państw członkowskich w drodze implementacji dyrektyw do prawa krajowego.

Poszczególne podmioty mogą się powoływać na przepisy zawarte w dyrektywach, ale tylko i wyłącznie w sytuacji gdy nie zostały one prawidłowo implementowane.

Dyrektywa wiąże państwo, nie zaś podmioty indywidualne.

Dyrektywy przyczyniają się do realizacji określonych celów założonych w Traktacie Wspólnot Europejskich. Nie mają one z założenia wywoływać bezpośrednich skutków w stosunku do osób fizycznych czy też prawnych. Stąd też przyjęte rozwiązanie mające odzwierciedlenie w orzecznictwie ETS, ograniczające bezpośrednie skutki dyrektywy.

⁶³ Por. A. Kalisz, *Wykładnia i stosowanie...*, s. 42.

Założeniem niniejszej publikacji nie była szczegółowa analiza całościowej problematyki związanej z dyrektywami, a przedstawienie podstawowych zagadnień we wskazanym obszarze tematycznym.

Należy stwierdzić iż w Polsce powszechność powoływania się na zapisy dyrektyw w świetle przedstawionego stanu prawnego, i wskazywania bezpośredniego skutku owych przepisów, bywa nadużywana przez podmioty indywidualne.

Czy zawsze można powoływać się na bezpośredni skutek przepisów dyrektywy?

Streszczenie

Dyrektywa jest częścią składową prawa wspólnotowego oraz wtórnym źródłem tegoż prawa. Poprzez proces implementacji dyrektywa jest częścią prawa każdego z państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej. Ze względu na coraz bardziej powszechne powoływanie się osób i podmiotów na zapisy poszczególnych dyrektyw, należy kształtować w tym zakresie wiedzę. Jest to o tyle istotne zagadnienie, że coraz częściej spotykamy się z niewłaściwym postrzeganiem przedmiotowych zagadnień.

Założeniem artykułu nie była szczegółowa analiza całościowej problematyki związanej z dyrektywami, a przedstawienie podstawowych zagadnień we wskazanym obszarze tematycznym. Artykuł wyjaśnia, co to jest dyrektywa, czym się charakteryzuje. Esencją zaś całości rozważań jest ukazanie instytucji bezpośredniego skutku dyrektywy, pośredniej skuteczności, zasady bezpośredniego stosowania i zasada bezpośredniego obowiązywania dyrektywy.

Is it always recommended to refer to a direct effect of a directive?

Abstract

A Directive is a part of EC law and a secondary resource of that law. Due to a process of implementation a directive is a part of a legal system of the EC Member States. Because of more and more common references to directives' provisions, made by private entities, there is a need to shape a knowledge on this issue. It is especially important regarding the fact those issues are often incorrectly understood.

The article does not aim at detailed analysis of the complete range of problems connected to directives, but it aims at presenting basic problems in the area.

The article explains what a directive is and what is its characteristics. The essence of the content is presenting an institution of direct effect of a directive, indirect effect, a rule of direct applicability of a directive.